

За договором страхування одержувачем страхової суми, за загальним правилом, виступає сам страхувальник. Водночас, закон надає йому можливість обумовити в договорі страхування з настанням страхового випадку її виплату іншим особам – вигодонабувачам. Саме тому, у ч. 2 ст. 1229 ЦК України законодавцем закріплюється особливість набуття прав на страхову виплату у разі укладення договору особистого страхування на користь третьої особи – вигодонабувача. За допомогою такого юридичного прийому визначається право на отримання страхової виплати за договором особистого страхування, що не включається до складу спадщини. Внаслідок чого на набуття цього права не поширюються норми, що регулюють спадкове правонаступництво.

Як всяка третя особа за договором, вигодонабувач отримує права, що виходять для нього з договору страхування, в силу вказівки страхувальника. Від страхувальника залежить призначення чи зміна вигодонабувача. При страхуванні права вигодонабувача вступають у силу лише після настання страхового випадку (наприклад, після смерті застрахованої особи). До моменту смерті застрахованої особи вигодонабувач не перебуває зі страховиком ні в яких відносинах, а тому не має ніяких прав на вказану в договорі страхову суму. Лише після настання цього моменту між ними виникає зобов'язальне відношення, в силу якого вигодонабувач отримує право вимагати виплати йому страхової суми, а страховик стає зобов'язаним здійснити її виплату.

Згідно чинного законодавства у разі смерті страхувальника – громадянина, який уклав договір майнового страхування, права й обов'язки страхувальника переходять до осіб, які одержали це майно в спадщину. Страховик або будь-хто зі спадкоємців має право ініціювати переукладення договору страхування.

У разі смерті страхувальника, який уклав договір особистого страхування на користь третіх осіб, його права і обов'язки можуть перейти як до цих осіб, так і до осіб, на яких відповідно до чинного законодавства покладено обов'язки щодо охорони прав і законних інтересів застрахованих.

Страхова сума в цьому випадку видається зазначеній у договорі особі на підставі договору страхування, а не в порядку спадкування, тому на ці правовідносини норми спадкового права не поширюються, і особа, яка одержала страхову суму після смерті застрахованого, не є спадкоємцем, тому і не повинна відповідати за його борги.

Якщо ж у договорі особистого страхування страхувальником (застрахованою особою) не встановлено вигодонабувача, то право на отримання страхової виплати включається до складу спадщини, і його спадкування відбувається за заповітом або законом.

Нотаріус на прохання спадкоємців вправі зробити запит до банків, страхових установ про наявність на ім'я померлого страхових виплат. Відповідно до ст. 46 Закону України «Про нотаріат» страховики повинні подати відомості в строк, вказаний нотаріусом. Реалізація успадкованого права на отримання страхових виплат (страхового відшкодування) відбувається на підставі свідцтва про право на спадщину.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ІНВЕТОРІВ В КАПІТАЛЬНОМУ БУДІВНИЦТВІ ЖИТЛА НА ОСНОВІ ФОНДУ ФІНАНСУВАННЯ БУДІВНИЦТВА

Загорняк Н.Б., к.е.н., член Союзу юристів України, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін ННІПП НАВС

Сучасне розуміння гідного життєвого рівня людини, закріплене міжнародними стандартами прав та свобод, прямо пов'язується із наявністю житла (ч.1 ст.25 Всезагальної декларації прав людини). Конституція України у ст.3 визначила найвищою соціальною цінністю людину, а у ст.48 визначила право на житло не лише одним з основних конституційних прав громадян, але й одним з детермінантів права кожного громадянина на достатній життєвий рівень; крім цього, ст. 47 визначено обов'язок держави створити умови, за яких кожен громадянин матиме змогу побудувати житло, придати його у власність або взяти в оренду, реалізуючи таким чином право на житло.

Конституційний Суд України у рішенні від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 зазначив, що верховенство права вимагає від держави втілення цього принципу у правотворчу та правозастосовну діяльність.

Інвестиційна активність громадян в Україні залишається низькою, при цьому численними є випадки порушення прав осіб, які, добросовісно вклавши гроші, у визначені договором строки новозбудованих квартир не отримали, тому житлова проблема продовжує негативно впливати на економічний розвиток нашої країни. Статистично зафіксовані показники забезпеченості житлом населення України в розрахунку на 1 особу (23,5 кв. м загальної площі на початок 2012 року порівняно з 37,5 кв. м для Франції у 2002 р., 40,1 кв. м для Німеччини у 2002 р., 44,4 кв. м для Швеції у 2003 р., 74 кв. м для Норвегії у 2006 р.); кількості збудованих квартир в розрахунку на 1 тис. осіб населення (за 1990-2012 рр. зменшився з 5,6 до 1,8, найкращий проміжний результат – 2,3 у 1995 р.), та недоступності новозбудованого житла для сімей із середньостатистичними доходами, дають підстави вважати, що реалізація співвітчизниками конституційного права на житло відбувається з неабиякими труднощами.

Об'єктом складного інвестиційного правовідношення у житловому будівництві на основі фонду фінансування будівництва (надалі - ФФБ) є отримана у встановлений строк інвестором у власність квартира або приміщення соціально-побутового призначення у завершеному об'єкті будівництва, фінансування якого здійснено на основі ФФБ, тобто, окреме майно у складі завершеного та введеного в експлуатацію об'єкта житлового будівництва, передане забудовником у строк, встановлений інвестиційним зобов'язанням.

Шляхами задоволення інтересів суб'єктів інвестиційних правовідносин в житловому будівництві на основі ФФБ є суб'єктивні інвестиційні права. Категорія цивільного інтересу закріплена в ч.2 ст.15 Цивільного кодексу України, за якою кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства. Конституція України у ст.47 визначила обов'язок держави створити умови, за яких кожний громадянин матиме змогу реалізувати права на житло шляхом його будівництва. До правових можливостей, які охоплює законний інтерес, пов'язаний з житлом, відносяться можливість мати, користуватися і не бути позбавленими наявного житла; а також обирати і будувати житло на свій розсуд і за рахунок власних коштів, у тому числі і за участю третіх осіб, відповідно до закону, спираючись на державну підтримку. Інвестиційні інтереси суб'єктів правовідносин, що виникають при капітальному будівництві житла на основі ФФБ, слід розглядати як умови підвищення добробуту. Інвестиційний інтерес інвестора полягає в отриманні у власність житла, тоді як забудовник, управитель ФФБ, страховик, підрядник та банк зацікавлені отримати прибуток; держава та місцева громада прагнуть отримати відповідно податки з усіх суб'єктів та задовольнити суспільні соціальні та екологічні потреби.

Офіційне тлумачення поняття суб'єктивного інвестиційного цивільного права інвестора наведено у рішенні Конституційного Суду України від 13 березня 2012 року №5-рп/2012, за яким інвестор має право розміщати інвестиції, володіти, користуватися і розпоряджатися об'єктами та результатами інвестицій, відмовитися від участі у ФФБ, отримати в результаті інвестицій від забудовника завершений об'єкт житлового будівництва. Суб'єктивні інвестиційні цивільні обов'язки виникають у управителя ФФБ (надати послугу, яка передбачає організацію та фінансування спорудження об'єкта будівництва) та забудовника (передати після завершення будівництва об'єкт інвестування у власність інвестора) на підставі укладення відповідних договорів. Відповідно моментом завершення дії складного правовідношення є факт досягнення мети реалізації суб'єктивного інвестиційного цивільного права – набуття інвестором у власність новозбудованого житла.

З огляду на викладене, можна зробити висновки, що інвестиційне правовідношення в житловому будівництві на основі ФФБ є складним багатостороннім інвестиційним зобов'язальним правовідношенням; порушення майнових інтересів інвесторів спричинені відсутністю в законодавстві норм, які

б визначали зміст зобов'язальних відносин між інвесторами та забудовником, зумовлюють нагальність потреби їх правового врегулювання.

ПРО ДЕЯКІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ГРОМАДЯН ПРИ УКЛАДАННІ ДОГОВОРІВ ОБОВ'ЯЗКОВОГО СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ НАЗЕМНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Марченко В.Б., к. ю. н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
ННІПІ НАВС

Як відомо, важливим засобом захисту прав особи є гарантії, що розуміються як система норм, принципів та вимог, які забезпечують процес дотримання прав та законних інтересів людини. Призначенням гарантій є забезпечення найсприятливіших умов для реалізації конституційно закріпленого статусу людини. До числа провідних юридичних гарантій відноситься можливість отримувати інформацію про зміст прав та обов'язків. Відповідно до статті 57 Конституції України кожному гарантується право знати свої права і обов'язки.

Буквально за своїм змістом зазначена гарантія стосується прав і обов'язків громадян, що визначаються законами та іншими нормативно-правовими актами. Однак не меншою мірою громадяни потребують аналогічних гарантій щодо прав і обов'язків, які виникають із договірних відносин. Особливо у випадках, коли держава покладає на громадянина імперативний обов'язок вступати у такі договірні відносини, зокрема відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (ЗУ ОСЦПВ). За свідченнями фахівців, справи, що виникають із договорів страхування є однією з поширених категорій цивільних справ, що вирішуються загальними судами.

Особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (договорів ОСЦПВ), окрім вищезазначеного закону, регулюються також Положенням про особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Аналіз зазначених документів показує, що однією з головних особливостей укладання договорів ОСЦПВ, що виділяє їх серед деяких інших видів страхових договорів є, на наш погляд, форма укладання.

Форма укладання договору ОСЦПВ залежить від його виду, відповідно до статті 10 ЗУ ОСЦПВ. Договори міжнародного страхування, які діють на території країн – членів міжнародної системи автомобільного страхування «Зелена картка», посвідчуються відповідним уніфікованим сертифікатом «Зелена картка», що визнається і діє в цих країнах. Відповідно до п. 1.8. статті 1 ЗУ ОСЦПВ єдиною формою внутрішнього договору страхування, яка посвідчує укладення такого договору є страховий поліс.

Таким чином, факт укладання договору ОСЦПВ посвідчується певним страховим свідоцтвом (полісом, сертифікатом), що постає єдиною формою цього виду договору страхування. Адже ЗУ ОСЦПВ не передбачає можливості укладення договору ОСЦПВ у вигляді окремої письмової угоди між страховальником і страховиком, де визначаються взаємні права і обов'язки страховика та страховальника, як це передбачено статтею 16 ЗУ «Про страхування» для страхових договорів.

За відсутності окремої письмової форми права і обов'язки сторін договору ОСЦПВ, хоча б у загальному вигляді, могли б бути визначені в ЗУ ОСЦПВ, однак чіткого переліку таких прав і обов'язків там немає. На відміну від цього статті 20, 21 ЗУ «Про страхування» містять переліки зобов'язань відповідно страховика та страховальника. Звернімо увагу на обов'язок страховика ознайомити страховальника з умовами та правилами страхування. Згідно із статтями 16, 17 зазначеного закону договори страхування укладаються відповідно до правил страхування, які розробляються страховиком для кожного виду страхування окремо і підлягають реєстрації в Уповноваженому органі при